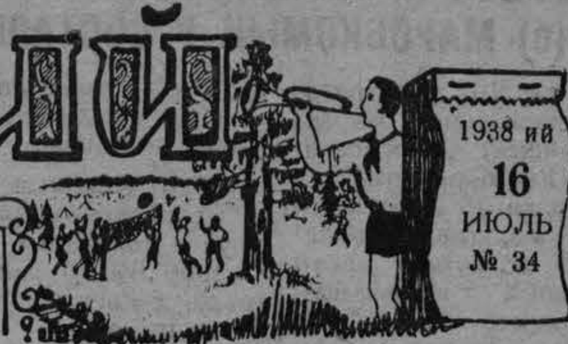
ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИИ-ШАМЫЧ, УШНЫЗА! Ленин-Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

ЯМДЕ ЛИЙ

1938 ий 16 ИЮЛЬ № 34

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

ГАЗЕТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр.
пел ийлан 1 т. 8 ыр.

Чапле подарке-шамыч

Ленинский комсомолын 20-шо идалыкшылан пионер ден тунемше - шамыч чапле подарке - шамычым ямдылат. Теве Йошкар-Оласе йоча технический станций пеленсе авиакружок член шамыч Гживац Костя ден Хованских Володя бензиновый моторан авиамодельым ыштен ямдыленыт. Илюшин Юра ден Антонов Шура педальный автомашиным ыштен шуктат.

Тыгак радиокружок член-шамыч Русаков Дмитрий 5 радиоаппаратым да Плотников Гриша 2 аппаратым ыштен ямдыленыт.

Коряково пелэ кыдалаш школышто тунемше Богородская Маргарита ден Безденежных Зинат радиоаппаратым ыштен шуктат.

Я. Павлов.

ТЎРЛӦ ВЕРЫМ УЖЫН КОШТАМ

Тений мыланем Архангельск олаште тунемаш логалын. 1-ше №-ан пелэ кыдалаш школын 4-ше классшым похвальный грамота дене тунемын пытарышым.

Тунемын пытармеке викак авам дене Москваш кайышна. Москваште 4 июль марте илышна. Йошкар столицын чапле верлажым ончен коштынам.

6 июльышто Йошкар-Олаш толна. Ик мыняр кече эртымек „Ямде лий" редакцийыш пурышым. Архангельскыште илыш могай улмо верген темдалан изишак ойлынем.

Те шкеат паледа, Архангельск—портовый кугу ола. Тудо Северная Двина эҥер серыште кумда верым налын шинча. Мемнан пӧртна эҥер тӱрыштак.

Северная Двина эҥер мучко пеш шуко иностранный пароход-шамыч коштыт. Нуно чодрам нангаят. Архангельскыште чодра завод-шамыч шукын улыт.

Двина эҥер пеш кумда. Южо вереже эҥерын лопкытшо ик километрат утла лиеш. Тушто пеш шуко тӱрлӧ кол уло: нуж, оланге, шеренге, молат. Икана мыят 700 грамм нелытан нужым кученам.

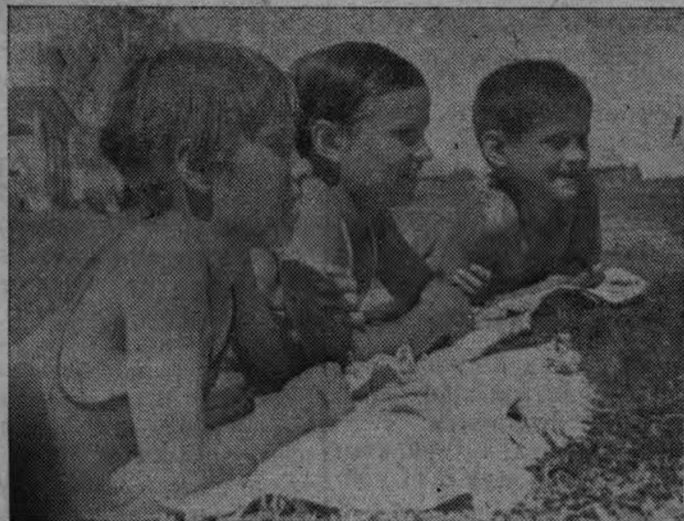
Йӱгече мемнан дене йӧршын вес тӱкӧ. Йошкар-Олаште ояр кече утларак лиеш, а йӱран кече коклан гына лиеда. Мемнан дене тыге огыл. Йӱр пеш чӱчкыдын лиеш. Архангельскыште кызыт кече пеш кужу, йӧршынат ок пычкемшалт манаш лиеш. Телым мӧҥгешла: 9 час жаплан гына волгалтын шуэш. Кечвал деч вара 3 час эртымекак тулым чӱктыде ок лий.

Мыланем тӱрлӧ верым ужын коштaш логалеш. Йошкар - Олаште изишак илымек Свердловскыш каем. Тушто йолташем-шамыч улыт. Нунын дене пырля модаш тӱҥалам.

Шадрин Эдик.

Суретыште: Йошкар Оласе Санаторийыште каныше йоча-шамыч художественный литературым лудыт.

Ояр игечыште могырым калитлаш пеш сай. Садланак Йошкар-Оласе шуко йоча-шамыч каникул жапыште могырыштым калитлаш задачым шынденыт. Сӱретыште те Цепелева Маргаритам, Капелькина Зоям, Капелькин Вячеславым ужыда. Нуно Какшан эҥер серыш могырыштым кечеш калитлаш возыныт.

Фото А. Овечкинын.

АЛЕША ЙОЛТАШЕМЛАН ПОЛШЕМ

Павлов Алеша мыйын эн йӧратыме йолташем. Ме коктын пырля м о д ы н а. Адак чодраш мӧр погаш, Какшаныш кол кучаш коштына. Яра жапна годым сылне литературым лудына, сӱретым ыштылына.

Мый т е н и й тунемме ийыште Шуар-Сола тӱҥалтыш школын 4 - ше классшым чыла предмет денат „отлично" тунемын пытаренам. А Алеша йолташем шурген коштмыжо дене математик ден руш йылмым сдатлен кертын огыл. Тудо шыжым сдатлаш тӱҥалеш. Мый кызыт тудлан тунемашыже эре полшем. Ме кажне кечын занятийым эртарена.

Занятий мемнан пеш сай верыште эрта. Сылне сатеран пакчаште олымбалым, ӱстелым ыштен улына. Тушто пеш веселан тунемына. Занятий интересныи эрта. Могай йодыш дене ок умыло гын, Алеша тунамак мый дечем йодеш. Мый тудлан сайын пачаш-пачаш умылтарем. Тидлан Алеша мыйым пеш йӧрата. Шыжым тудо испытанийым отлично кучен, 4-ше классыш вонча.

А. Павлов.

Роҥго район, Нӧлпӧр ял.

4-ше КЛАССЫШ ВОНЧАШ ЯМДЕ УЛАМ

1 ден 2 класслаште сай оценке дене тунемынам. Школыш эрден эр ниген ден ончыч мием да урок тӱҥалмеш почеламутым, мурым, изи йоча ойлымаш-шамычым лудам, рисоватлем ыле. Урокышто туныктышын ойжым умлаш тӧчӧнак колыштынам, мом ом умыло гын, вожылдеак йодам ыле. Яра жап годым лӱшкен коштшо йочам чараш полшенам. Примерне улмемланак шкенан классыште классорглан сайлышт. Тиде пашам сайын шуктенам. Тыге 2-шо классым сай отметке дене тунемын пытарен 3 - шо классыш вончышым, 3-шо классыште пел теле сайракак тунемым, вараже мӧҥгыштӧ книга лудмо, задаче ыштыме олмеш, модмем велэ шуэш ыле. Школышкат кече коден, опоздатлен толеденам. Тидлан туныктышо Окишева мыйым шылтален гынат, мый ушыш налын омыл. Шошо велеш ятыр предмет дене вараш кодмем шижым. Перевод годым русский язык, арифметика предмет дене „плохо" отметкым нальым. Садланак шыже перезачетлан кодышт. Перевод годым гына шкемын титакем палышым. Ой, могай вожылмаш пурышым, кызытат вожыл коштам. Каникул годым модын-воштыл жапым эртарена гынат, „плохо" отметке ушем гыч ок лек.

Кеҥеж жапыште ямдылалташ полшаш мыйдекем отлично тунемше Селезневам пеҥгыдемдышт, тудо лагерьыш каймешкыже ятыр полшыш, кызыт пырля тунемше Петрова Галя йолташем ямдылалташ п о л ш а. Арифметика предмет дене сайынак ямдылалтынам. Хрестоматийым лудам. Яра жап годым йолташем-шамыч дене чодрашке, музейыш миенна. Адак „кок знамя" модыш дене куанен модына.

Тылзат пелэ гыч тунемаш тӱҥалына, Мый 4 классыш вончемак манын ӱшанем. Пионер лӱмем ом волто. Ончыкыжо „хорошо" да „отлично" тунемаш тӱҥалаш мутым пуэм. Вет тыгай пиялан илышыште сай тунемаш чыла условий ыштыме.

Бояринцева Нина.

Йошкар-Оласе 1 № тӱҥалтыш школын 3 классыштыже тунемше.

Йоҥылышем умылышым

Кодшо тунемме ийым начар пытарышым. Испытанийымат чыла предмет дене кучен ыжым керт. Руш йылме, географий да ботаника предмет дене шыже испытанийлан коденыт. Мыланем тунемаш коштaш Бастраков Петр ден Митяков Василий мешаеныт. Нуно ынде кум ий школыш огыт кошт, мӧҥгыштышт яра илат. Мый декем толыт да уремыш модаш ӱжын нангаят. Ик кече школыш кайде кодеш, вес кече кодеш. Тыге нунын дене модын пел ий чоло тунемде кодо. А вара испытаний годым мыланем сайынак йошкаргаш логале. Туныктышо йодеш, мый вимом каласен ом керт. Йоча-шамыч чыланат мыйым ончат. Тунам йошкаргенам ыле.

Кызыт шыже испытанийлан талын ямдылалтам. Кажне кечын ик шагат жапым зaниматлем. Кодшо ийсе программ почеш тунемам да тунеммемым повторитлем. Ниве предмет дене сайын ямдылалт шуын, шыже испытанийым „отлично" сдатлаш шонем.

Андреев Йыван.

Ронго район, Руя-Сола пелэ кыдалаш школын 5-ше классыштыже тунемше.

Каникул жапыште ятыр йоча-шамыч нигунамат ужаш шоныдымо йоча шамыч дене ушнат. Нуно ваш-ваш чот палыме келшыме йолташ лийыт.

Теве Какшан эҥер серыште пырля каныше кум йоча-шамыч шинчат Йошкар-Оласе 1 ше №-ан школышто тунемше Шошин Валя кызыт гына вӱд гыч лукмо колжым онча. А воктенже шинчыше Шадрин Эдик—Архангельск оласе 1-ше №-ан школышто тунемше—Валян кучымо колжым шыргыжын онча. Тӱрыштӧ Роҥго кыдалаш школышто тунемше Долгоруков Шура кол чӱҥгымым вучен шинча. Фото Овечкинын.

ПЕРВОЙ ПЛЕНУМЕШ САЙЛЫМЕ ВКП(б) МАРОБКОМЫН У СОСТАВШЕ

1938 ий, 10 июльышто кас заседанийыште закрытый (тайный) голосоване дене ВКП(б) Маробком пленум членлан 45 еҥым сайлыме. 10 июльышто лийше обкомын пленумжо организационный вопрос-шамычым ончен.

Пленум единогласно сайлен:

ВКП(б) Обкомын первой секретарьжылан В. М. Архипов йолташым;

ВКП(б) Обкомын кокымышо секретарьжылан Р. М. Мамаев йолташым;

ВКП(б) Обкомын кумышо секретарьжылан М. А. Ончуков йолташым, тудым Кужеҥер ВКП(б) райкомын первой секретарь паша гыч утарыме.

Пленум ВКП(б) Обком бюором сайлен, бюро членлан 9 еҥым, кандидатлан 4 еҥым сайлыме.

БЮРО ЧЛЕН-ШАМЫЧ:

Архипов В. М.
Кавалеров Т. И.
Мамаев Р. М.
Кашников А. Ф.
Ончуков М. А.
Платов Н. А.
Карачаров А. И.
Таныгин И. Н.
Абрамов Я. И.

БЮРО ЧЛЕНЫШ КАНДИДАТ-ШАМЫЧ:

Рябчиков Н. П.
Антонов К. Т.
Тукманов П. М.
Кондратьев Г. И.

ВКП(б) ОБКОМЫН ОТДЕЛЖЕ-ШАМЫЧ:

ВКП(б) Обкомын отделже-шамыч вуйлатышылан Пленум пеҥгыдемден:

ОРПО вуйлатышылан—Таныгин И. Н. йолташым;

Ял озанлык отдел вуйлатышылан—Антонов К. Т. йолташым, тудым Марий-Турек ВКП(б) райкомын первой секретарь паша гыч утарыме;

Агитаций ден пропаганде отдел вуйлатышылан—Платов Н. А. йолташым;

Печать отдел вуйлатышылан—Рябчиков Н. П. йолташым;

Школ отдел вуйлатышылан—Д. Ф. Маракулин йолташым, тудым Йошкар-Ола ВКП(б) райкомын первой секретарь паша гыч утарыме;

Советско-торговый отдел вуйлатышылан Гребнев А. И. йолташым;

„Марийская Правда" газет редакторлан Кашников А. Ф. йолташым утвердитлыме.

Сӱретыште: Морко кыдалаш школын отличникше Морозов Леонид.

Пионер отрядым организоватлыме

„Йошкар кече" колхозышто (Роҥго район) кеҥеж жаплан пионер отрядым организоватлыме. Отрядыште 12 пионер улыт. Вожатыйлан Ягодаров Петрым сайлыме. Кызыт пионер-шамыч шке колхозыштлан шӱк-шудым кӱраш полшат.

Малинин Н.

Йошкар-Оласе йоча-шамыч Какшан эҥерыште йӱштылыт. Фото Овечкинын.

КУЛЬТУРНО КАНЕМ

Мый кеҥеж каникулым веселан, культурнын эртарем. Сай кече годым могырем калитлен. Ял деч тора огыл ер уло. Тушко тӱшкан йӱштылаш коштына. Шукерте огыл 6-шо класым тунем пытарыше-шамыч экскурсий дене чодрашке мийышна. Тушто тӱрлӧ растений, насекомый-шамычым погышна. Экскурсий гыч толмеке погымо растенийын пайдалыкшым лончылышна.

Колхозышто пырдыж газетым лукташ полшем. Газетым, журналым, сылне литературым эреак лудам.

Веденькин Максим

У Тор'ял район, Т-Тор'ял пелэ кыдалаш школышто тунемше.

МЫЙЫН ЭСКЕРМАШЕМ

Чевер кечыште шке пакчаштем пундыш ӱмбалне книгам лудын шинчымем годым пундыш кокла гыч лекше шукшым ужым. Тудын шукшын лӱмжӧ костянка. Шукшым кучен яндау атышке пыштышым, ӱмбачше марле дене леведым. Туштак личинкым муынам ыле. Тудымат посна атышке колтышым да юж логалман верыште шындышым. Тудын шукшын савырнымыжым эскерен шогышым: личинкын тӱсшӧ кажне кечын вашталте. Куд кече гыч личинке шукшыш савырныш да кудалышташ тӱҥале. Умбакыжат эскермаш пашам ыштен шогаш тӱҥалам.

Комаров С. М.

Кельмак сола ял, Роҥго район.

Авиамодельный соревнований эртыш

8 июльышто Семеновка селан сылне олыкешыже Йошкар-Ола кӧргысӧ юный авиамоделист-шамычын соревнованийышт эртыш. Соревнованийын цельже—Совет авиаций кечылан ямдылалтмаш. Соревнованийыште чылаже 30 моделист участвоватлен.

Схематический модель дене первой верыш Аникин Алексей лектын. Тудын модельже 30 секундышто 157,5 метрыш чоҥештен. Гживац Костян резиновый моторан фюзеляжный модельже первой полетыштак 22 секундышто 140 метрыш чоҥештен.

Илян Япык.

Лудшо-шамыч увертарат

◆ Мый Миклай йолташем дене коктын педальный автомобильым шукертак ыштыш шоненна. Чертежым ямдылымек педальный автомобильым ышташ тӱҥална. Арня коклаште ыштен шуктышна. Кызыт Миклай дене коктын тӱрлӧ вере кудалыштына.

Полушин Иван.

„Тӱҥалтыш" колхоз, Кужмарий ял совет, Роҥго район.

◆ Кеҥеж жапыште 32 тӱрлӧ пеледыш дене гербарийым ыштышым. Аквариумем уло. Тушто мӱктӧ ден оланге колым ашнем. Тиде телым тунеммаште кугун полшен кертеш.

Веденькин М.

Тошто-тор'ял пелэ кыдалаш школышто тунемше, У-Торял район.

Эҥеж вондем сай куштем

Тений пакчаштем эҥеж вондо шындаш лӱмын верым ойыренам ыле. Шошым тиде участкеш эҥеж вондым шынденам. Тудым кызыт йӧратен ончем. Кукшу ийгечыште вӱдым оптем. Кызыт эҥеж вондем 2 метрат 30 санитметр кукшыт лийын. Тений шуко саска лийшаш.

Комаров С.

Кельмак сола ял, Роҥго район.

Полюс коч чоҥештымаш

12 июльысо эр

Тиде идалык ончыч лийын.

Эрвелыште ӱжара кояш тӱҥалын. Щелковский аэродромын бетонный корныштыжо кугу, йошкар шулдыран самолет шоген. Бакышке бензиным оптымо, машиныш ӱйым пыштыме. Кабиныш кочыш арверым пыштеныт. Спортивный комиссар - шамыч бензин ден ӱйан бакым сайын гына петыреныт, барографым пыштеныт.

Волгалтын. Летчик-шамыч аэродромыш лектыныт.

—Чоҥешташ жап!

Нуно ужатыше - шамыч дене — правительственный комиссийын членже-шамыч, палымыт, родышт, урлыкышт-шамыч дене прощатлат.

Кокымышо пилот Андрей Юмашев ден Штурман Сергей Данилин самолетышто шке верыштым налыч. Кораблын командирже Совет Ушем герой летчик Михаил Громов ик мыньар секундлан кучалте. Но тудат самолет вочтен улшо еҥ-шамыч дене прощатлыш да писын гына кабиныш пурыш.

Ракет шке йыпшым кышкен кӱшкӧ чоҥештыш.

Корно почылтын!

„НО-25" самолет тарваныш, бетонный корно мучко куржо. Варажым мланде гыч тарваныш да кавашке чоҥештен кайыш. Тыге советский летчик-шамыч, лӱддымӧ сталинский сокол-шамыч Громов, Юмашев, Данилин Москва—Северный полюс—США маршрут дене мӱндӱр, беспосадочный полетыш кайышт. Тиде 12 июльышто 3 часат 21 минут эрдене лийын.

Пӱтынь тӱня герой-шамычын чоҥештымыштым уло шӱмжӧ дене куанен ончен. А самолет советский Северын кугу чодраже ӱмбачын, Варенцово теҥызын шургышо вӱдшӧ ӱмбачын, Франц-Иосиф мланде остров ӱмбачын, ийын коштшо „Северный полюс" станцийын ийме районжо ӱмбачын чоҥештен.

Йошкар шулдыран кайык Центральный полярный бассейнын ий ӱмбачынже Парри остров деке, Бенкс мланде деке, Канадын серже деке чоҥештен. Москон кеҥежысе сӧрал тӱсшӧ йӱштӧ Арктикын тӱсшӧ дене вашталтын. Ынде Москосо леве мардеж огыл, а шыде мардеж самолетын шулдыржым лупшен. Тӱтан мардеж корным петыркален. Но летчик - шамыч Кугу Мландыш колтымо радиограммыштышт эре ик семынак увертареныт: „Чыла порядкыште, настроений сай!.."

Теҥыз ӱмбалне

„НО—25" самолет ончыч палемдыме маршрут почеш кугу ӱшанымаш дене каен. Ик моторан сухопутный самолетлан утларакшым теҥыз ӱмбачын, Арктикын ийже-шамыч ӱмбачын, шагал палыме районла ӱмбачын, американский северын пустынь верлаже ӱмбачын каяш логалын.

Но тиде советский самолет чоҥештен, тудым советский пашазе-шамыч ыштеныт, тудын штурвалже вочтене кеч могай нелымат сеҥен кертше, пеҥгыде характеран советский летчик-шамыч шинченыт.

Портланд ола Вашингтон штатыште. Тыште ик мыняр арня ончыч шке йолташ-шамыч ден пырля Чкалов лийын. Тудо тунам кок кугу эл-шамычым полюс коч первой кана ушен.

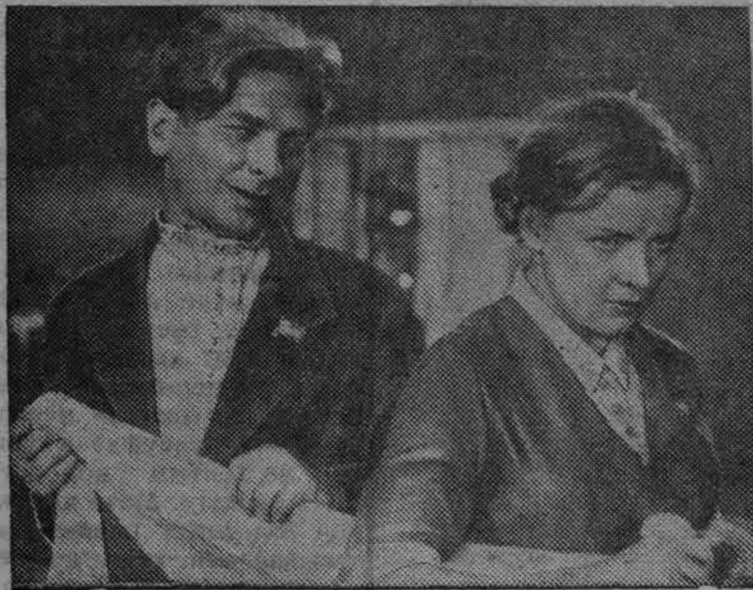
Самолет шулдыр йӱмалне адак угыч кеҥежысе сӧрал тӱс, пурла велыште океан, шола могырышто Сиерра Невады курык, ӱлнӧ Калифорнийын фруктовый садше.

Ынде 8 тӱжем километр каялтын. Сан-Франциско, Лос—Анжелос, пограничный ола, Сан—Диего. Тудын деч вара—Мексике... Шинчаш каяш лийже. Но Сан—Диегон аэродромжо тӱтан дене петыралтын. Летчик-шамыч мӧҥгеш северыш чоҥештат, Сан—Джасинто лишысе Марчфильдский аэродромыш шинчаш каят. Нигушак волен шичде шуко чоҥештымеке йошкар шулдыран кайыкын колесашт мландыш логалыт. Тиде—Америкын Соединенный Штатше.

Первой американец-шамыч советский герой-шамычым куанен вашлийыч. Советский пилот-шамычын героизмыштлан уло тӱня кидым сова.

Нуно вик корно дене мӱндӱрк каймаште тӱвямбалсе рекордым сеҥеныт.

„Ямде лий" 2-шо стр.

Ленфильм кугу художественный звуковой „Великий гражданин“ фильмым луктын.
Сӱретыште: артист Р. Семенов Колесников рольым, артистка З. Федорова—Надя рольым модыт. Союзфото.

Говард Юзын кругосветный перелетшо

12 июльышто Москвашке Нью-Йорк—Париж—Москва—Омск—Якутск—Фербенск—Нью-Йорк маршрут дене кок моторан „Локхид—14“ самолет дене кругосветный перелетым ыштыше американский летчик Говард Юз да тудын спутникше-шамыч чоҥештен толыныт.

Юз Парижыш срок деч кок шагат наре ончыч толын шуын. Самолетын поч ужашыжым тӧрлатымылан лийын Париж гыч вашке лектын кертын огыл. 12 июлыышто 11 шагатат 15 минутышто Юз московский аэропортыш волен шинчын. Туштo тудым куанен вашлийыныт. 13 шагатат 31 минутышто Юз ший тӱсан самолетшо дене Омск велыш чоҥештен каен. 21 шагатлан Омск аэродромыш волен шинчын.

* * *

14 июльышто Говард Юз Миннеаполис гыч 9 шагатат 13 минутышто (Нью-Йорк жап дене) Нью-Йорк велыш тарванен каен.

Авиамодельын чаплын чоҥештымашыже

Кодшо кечылаште Пулково районышто (Ленинградский область) авиамоделист Шаров шкенжын 0,2 имне виян, бензиновый моторан самолет модельжым южыш колтен. Тудын почеш кок специальный самолет-шамыч дене Косарев лӱмеш Центральный аэроклубысо спортивный комиссар-шамыч чоҥештеныт. Нуно модельым 38 минутат, 30 секунд жап эскереныт, варажым модель пыл лоҥгашке пурен дакойдымо лийын.

Шаровын модельже—тиде моноплан; шулдыржын кужытшо 2.150 миллиметр, модельын кужытшо 1.100 миллиметр. Нелытше чылажат 1.692 грамм.

Тиде жап мартен модельын кужу жап чоҥештымe шот дене рекорд московский авиамоделист В. Панышев кидыште ыле. Тудын модельже 1937 ийыште 29 минутат 44 секунд жап южышто лийын.

Тиде рекорд 1937 ий марте французский летчик-шамыч Кодос ден Росси кидыште ыле. Нуно 1933 ийын августышто Нью - Йорк гыч Раякыш (Сирий) чоҥештеныт, 9.104,7 километрым каеныт.

Советский сокол-шамыч Кодос ден Россин рекордыштым сеҥеныт. Нуно вик корно дене 10.148 километрым чоҥештеныт.

Громовын да тудын йолташышт-шамычын чоҥештымашышт советский авиацийын пеш кугу сеҥымашыже. Громов, Данилин, Юмашев йолташ - шамыч беспосадочный полетыш каймышт годым Сталин йолташлан тыгай письмам возеныт:

„Ме тыйын поручененет дене моктанена. Ме тланет, пӱтынь мемнан эллан мутым пуэна: революцийын боецше - шамычлан шке долгым кузе шуктымым, меат шкеанан долгым тугак шуктена“.

Летчик-шамыч калыкын ӱшанымыжым оправдатлышт. Нуно сталинский заданьым сайын шуктышт. Мӱндырк чоҥештымаште тӱнямбалсе рекордым шындыше славный тройкын шке родинаш пӧртылмыж мӧҥгӧ тудым чумыр совет калык саламлен. Перелетын чыла участникше-шамыч Совет Ушемын орденже дене наградитлалтыныт, а Юмашев ден Данилинлан Совет Ушем геройын почетный лӱмжым пумо. (Громовлан Совет Ушем герой лӱмым 1934 ийыште пумо ыле).

40 ий ожно Северный полюс деке воздушный шар дене чоҥештымыже годым трагически колышо шведский ученый авиацийын ончыкылыкшо нерген тыге возен: „Нуно орел семын чоҥештылаш тӱҥалыт, нуно нигунамат огыт ньо йо“.

Стальной кайык - шамыч ынде шукертсекак орел деч писын чоҥештылыт. Советский летчик - шамыч кӱкшытыш, мӱндӱркӧ да писын чоҥештымаште эре у рекордым шындат.

Б. Баянов.

А. ЯРЫГИН

Качырий пурышо ең-шамычым ужат ушыжо пурымыла лие. Кӱвар ӱмбачын кынеле, „тырынь - тӱрынь“ тошкыштын омбак шинче. Вӱрангше шинчаже дене ӱждымӧ „уна - шамычым“ тура онча, умша кӧргыштыжӧ, „юмо утаре, юмо утаре“—манын куктештеш.

Поручик ӱстелыште ончыш, коҥга шеҥгелнат кычале, нимомат ыш му, Ивукым гына ужо. Пӧрт покшеке лектын шогалят, Качырийым шӧрын ончале.

— Омса шеҥгалне мыйым в у ч а л т е!—поручик Хомковлан кӱштыш. Хомков тунамак омса шеҥгек лектын шогале.

Хомков пӧртыштӧ толашыме йӱкым колыштеш, чонжылан йӧсӧ, шӱргӧ йӱлмыла велэ чучеш. Аважын писмажым шарна: Вет тудын ватыжымат тугак ош офицер орландарен. Эрдеве втыже керем огыш кечалтын да колен. Вуйыштo шу-у-у-у мӱгыра, пӧртыштӧ перыме йӱк, йоча шортмо йӱк шокта.

Хомков тылеч коч шоген кертын огыл, ыште сенген. Омсам шупшылят, пӧртыш пурен к а й ы ш. Ужеш:

Пӧрт покшелне Качырий колышо кия, вуйжо вӱр вузык. Качырий воктен иктаж 13 ияш йоча шортын шинча. Поручик олымбал воктен шкенжым тӧрла.

— Теве кузе-е!—салтак шыдын кычкырале, поручикым оҥылаш лужо гыч перен колтыш. Тудыжо кок могырыш тайнеште, но миен ыш воч. Наган калтам руалтыш. Луктын ыш

— Теве кузе-е кулеш! Салтак шыдын кычкыралын поручикым оҥылаш лужо гыч перен колтыш. Поручик кӱвар ӱмбак йӧралте. П. Клюкинын сӱрете.

шукто, кокымшо мушкындо, первой дечат сайынрак миен тӱкныш, поручик кӱвар ӱмбак йӧралте.

— Теве кусӧ! Вате верч, оза вате верч, вӱр йӱмыда верч!

Ивук шинчажым карен ӧрын онча.

—Куш тояш?—салтак Ивук деч йодеш. Ивук огеш тарване, йӱкымат ок пу, пуйто тудын деч огыл, а колышо аваж деч велэ йодыт. Ик йолжым йожекла ыштен шогале, шинчажым „пыч-пыч“ ыштыш, Хомковым тӱслен ончале.

— Куш тоян?—Эше ик кана Хомков йодо.

— Пӧрт йымак!—Ивук нимом шоныде о й л е н пуыш.

Тӱҥалтыш 33 №-што.

Хомков поручикын кӱсеныштыже кагаз-шамычым луктын нале, наганым рудышат, пӧрт йымак омса марте шупшын наҥгайыш, омсам почо, пӧрт йымаке паренге вынемыш шупшылшуыш, ӱмбакыже кошты ра ден шӱшӧ паренгым оптыш.

—Шольым,—Ивуклан мане,—тый пеш кугу ойгыш верештынат, ынде кузе илет?

—Мый... Йошкарге шамыч дек каем!—Ивук нюслен вашмутым пуыш. Вот молодец, тарване. Мыят тушкак каем! Тыйым пырля наҥгаем.

Пычкемшалтын Уремыште коштшо-шамыч шагалемыныт. Тойдем мучашге гына мурымо йӱк шергылтеш, пий нелын урмыжалтышат, шыпланыш. Вӱд вычыраҥге-шамыч „вӱдвычырык, вӱд-вычырык“ мурат. Иҥым мучко Хомков ден Ивук йышт ошкылыт. Хомков вачышкыже Качырийым пыштен, кӱртньӧ кольмым тоялен, почешыже Ивук кая.

— Шольым, кай ончыч! Шӱгардан кушто улмыжым ом пале,—Хомков Ивуклан пылышышкыже о й л ы ш. Ивук вашмутым ыш пу, ончыко лектат, шӱгар могырыш ошкыльо...

— Теве тыште, тиде куэ воктен ачамым тойымо, авамат икверек лийже,—рвезе шинча вӱд йӧре пелештыш.

Качырийым сайын тойышт. Кугу вынемым кӱнчен, тувыр дене вӱдылын оҥа ӱмбак пыштышт. Колотка уке ыле. Тыгай жап годым колоткам ыштaш жап лийын огыл.

— Чеверын ачай, авай! Мый сай илыш верч куче далаш йошкарге - ш мыч дек каем Чеверын кодса!—тылеч коч Ивук нимомат ойлен ыш керт...

Чодран ӱмылжӧ шучкаган коеш, пуйто ала могай кугу, шем ялык пунжым тарваталеш, кугу умшажым карен, миймегым вучен шога. Кож-шамыч „кож-кож“ кожгат. Чыла йӱк икте ушнен лӱдыкшын мӱгыра. Пелэ тылзе кава гын шӱлыкын онча. Йол йӱмалым вогалтара. Кадыр йолкорно чодра воктен шуйнен возын, ик меҥге ончылан чодраш пурен йомеш. Хомков писын кая, тудын воктен Ивук куржмо йӧре ошкылеш. Шке Хомковын ӱштыштӧ кечыше кок гранатым онча. Эн первояк ончыко ончале, эркын кокыралтыш, вара Хомковын чурийышкыже шинчам савырыш.

— Чӱчӱй, тыйын кузе лӱмет?—йодо.

— Мыйын манат? Йыван С е р г е й, прозваньыже—Хомков. Ялыштына, шукыжо годым, мыйым Хомка манат,—тудо шыпак вашмутым пуыш.

— Сергей чӱчӱй, кыдалыштет тиде мо изи ӱш гай кеча?—Ивук гранатым пала гынат, эше ик кана йодо.

— Тиде манат?—Хомков гранатым кучыш. — Тиде гранат-шамыч.

— А—а, гранат нерген колынам. Тудын дене кузе пудештарат—шинчем. Германский сар гыч шылын толмыжо мӧҥгӧ ачамын кондымо гранатшым ужынам ыле.

Шып ошкылаш йокрок. Хомков рвезылан гранат нерген умылтараш пиже.

— Сергей чӱчӱй, пу ик гранатым, кучен ончем.

Хомков рвезым пырчат шыдештараш шонен огыл, ик гранатым пуэн, рвезе гранатым пала шонен.

—У-ух-х! Пудештараш гын... — куанымыже дене Ивук ойлен.

Йолкорнын чодраш пурен каймыж дек лийшемыт. Теве ынде пушеҥгевашчычат пале улыт. Ваштарешышт кугу пиште шога, лышташыже дене „лыплып“ ыштылеш. Ивукын

Хомков писын кая, тудын воктене Ивук куржмо йӧрӧ ошкылеш...

П. Клюкинын сӱретше

шӱмжӧ шолеш, куанен. Наверне, йошкарге - шамыч дек каймылан йывыртен. О н ч ы к л ы к ы м шона. „Пулеметчик, пулеметчик“ умша кӧргыштыжӧ вӱдылыштеш. Трук шола велне „Ура-а!“ шоктыш. Тушкыла ончал колтыш ӱмылшамыч куржын толыт.

— Разведке!—Хомковын ушышкыжо пурыш.—Но могае? Ял вел гыч. Ош! Гранат!

Хомков пеш писын гранатым руда, ӱмыл-шамыч ӱмбак кудалта.

— Бух-х!

Ош разведке ӧрмалген кайыш.

Ивук тидым чыла ужын. Хомковын мом кузе ыштымыжым умылен, тудат оҥгым шупшылын да гранатым кудалтен.

— Бух-х! — Адак угыч гранат пудеште.

— Ура-а!—Хомков нагаым виктен кычкырале. „Ура-а“ ынде кок йӱк дене шергылтарен, ош-шамыч ваштареш атакым тӱҥалыч. Ӧрмалгыше ныл ош салтак-шамыч винтовкыштым шуэн, кидым пӧлтен шогалыныт. М ӱ н д у р н а г огыл колышо-шамыч кият: иктыт, кокыт... шымыт... луаткоктыт.

(Умбакыже лиеш).

Границе вес велне

Мятежник-шамычын войскаштышт пудыранымаш

Испанский мятежник-шамычын тылыштышт фашист-шамычын пызырмышт ваштареш кажне кечын недовольстве кушкеш. Шукерте огыл Кордовысо мятежный армийыште салтак да офицер-шамыч коклаште пудыранымаш лийын.

Кордовышто шуко испанский офицер-шамычым арестоватлыме. Нунын кокла гыч 23 офицержым лӱйымӧ. Чылаштымат генерал Франко ваштареш заговорышто участвоватленыт манын титакленыт.

Польшышто ураган эртен

Пытартыш кок арнялаште Польшын шуко уездлаже гоч шолеман тале мардеж эртен. Тудо нурысо шурно ден садым чот кырен. Колецкий воеводствын 7 уездыштыже шолем дене 20.352 гектар ӱдымӧ шурно кыралтын.

5 июль йӱдым тиде областьла гоч да Польшын восточный окраинлаж гоч кокымышо кана тале мардеж эртен. Козян местечкыште 10 илыме пӧртым да 30 кылатым кумыктен. Телеграфный менге-шамычымат йӧрыктылын.

ХРОНИКЕ

18 июльышто Москвашке французский рабочий спортивный федерацийын футболистше-шамычын сборный командыже толеш. 20 июльышто Чехословакийын спортивный делегацийже толшаш.

Францийын футболистше-шамыч ятыр советский команде-шамыч дене модаш тӱҥалыт.

А. С. Пушкинын „Золотой петушок" йомакше гыч Йошкар-Ола Пионер пӧртысӧ кукольный театр чапле постановкым ямдылен.
Сӱретыште: первой ужаш. Фото—Овечкинын.

ЧЫЛА НЕРГЕН КӰЧЫКЫН

◆ 1939 ий январьыште Всесоюзный калык перепись эртаралтеш. СССР Госплан пеленсе калык озанлык учетын Центральный управленийыште да тудын верысе органлаштыже переписьлан ямдылалтмаш тӱҥалын.

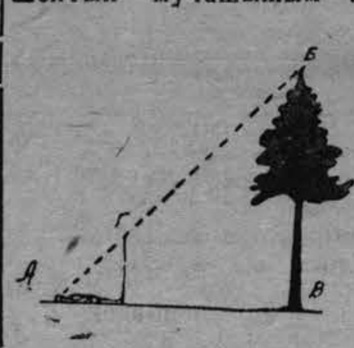
◆ Хабаровскысо краевой художественный музейыште юный художник-шамычын пашаштым ончымо выставке почылтын. Выставкыш Дальний Востокын чыла луклаж гычат йоча-шамыч шуко сӱретым колтеныт.

◆ Ташкентыште чапле сад, туштак дворец уло. Ожно тыште Хивинский хан илен. Тений тиде садым йоча-шамычлан пуэныт. Тыште йоча санаторий почылтын, 240 йоча-шамыч канат.

◆ 6 августышто Коктебельыште ВЛКСМ ын 20 ийдалыкше лӱмеш авиамоделист - шамычын XII-шо всесоюзный состязаний почылтеш. Тышке Совет Ушемын республиклаж, областьлаж гыч 11 эн сай сборный авиамодельный команде-шамыч толыт. Соревнованийыште 120 юный авиаконструктор-шамыч участвоватлаш тӱҥалыт.

Пушеҥгын кӱкшытшым кузе висаш

Иктаж йоча пушеҥгын кӱкшытшым палынеже, но тушко вашке кӱзаш ок лий. Южо пушеҥге яклака, кӱзашат йӧсӧ. Тыгай годым мом ыштыман? Тунам шке шинча кӱкшытыш шушо тоям налмек пушеҥге деч ӧрдыштӧ келшыше верым муыман. Йол дене пушеҥге дек возын йол пундаш вОктен тоям тура шогалтымек, тоян кӱкшӱтшӧ пушеҥгын мучашыжым ледеш. Тидым ыштымек вуй деч пушеҥге дек шумеш торатым гына палыман. Тиде висыме кужыт—пушеҥгын кӱкшытшӧ лиеш. (А—В=В—Бсӱретым ончо).

Висымаште кок условийым раш палыман: тоя обязательне висыше еҥын шинчаже кӱкшыт лийман; пушеҥгын парчашкыже ончымо годым тоя тура шогыжо

КИНО

„ИНОСТРАНКА" и „ПЕДРО"

Границыште тӱрлӧ происшествий лиеда. Волынык, але йоча-шамыч нимом палыде границым вончат. Тыгай паша Галька дене лийын. Изи Галька ушкалым кӱтен. Ик жап тудо ала мом шонен шоген, тудо жапыште Галькан ушкалже вӱд гоч вончаш тӱҥалын. Галька ушкал почеш куржын. А вӱд границе воктен, тыге тудо ушкал дене пырля Польшо гыч Совет Ушемыш логалеш. Нунын вӱд вес серыш лекмыштым советский пограничникын писе шинчаже тувамак ужмек, изи Галькам уна семын сайын шыматен вашлийыт. Пограничник изи ӱдырым яра имне дене чодра гыч заставыш нангаен. А туштo тудым йоча садыш пуэныт. Йоча садыште тудын лавран могыржым сайын мушкын, шӱкшӱ вургем олмеш сай вургемым чиктымек, ончыч шужен илыше Галькам сайын пукшеныт. Вара изи ӱдыр пушкыдо вакшыште луйык мален. Эрден советский йоча-шамыч дене познакомитлалтын. Йоча-шамыч тудым пагален, чаманен ончат. Тунем шумекыже акак-шӱжарак семын пеш сай йолташ лийыт. Тудын мӧнгыжӧ нерген ушешыжат ок воч.

Кенета Галькалан шочмо мӧнгышкыжӧ пӧртылтымӧ нерген увертарат. Тиде уверым тудо шортын вашлие. Тудын Польшышто шужен илымыже ок шу. Советский йоча-шамычат тудым ынешт колто, каймыжлан ойгырат. Галькалан йӧратыме курчакым, модыш автомобильым, шуко моло пӧлӧкым пыштен колтат.

Командир Галькам кид гычше кучен границысе кӱвар деке нангая. Галька пытартыш кана пиялан, весела жапым эртарыме элыш ончалмек советский пограничный отрядын командирже тудым польский комендантлан пуа. Границым ятыр вончымекышт йочалан пумо пӧлӧкым комендант вӱдыш кышкыш.

Командир Галькам кид гычше кучен границысе польский комендантлан пуа.

Тиде фильмым писатель Виртан „Иностранка" ойлымашыже гыч сценарист-режиссер В. Гончуков пеш сылнын келыштарен. Фильм мемнан йоча-шамычын да вес кугыжанысе йоча - шамычын могай илышыштым, кузе Галькан совет гражданин лийме шумыжым кино ончышылан сайын ончыктен пуэн.

* * *

„Педро" кино Испанийсе изи геройын илышыжым да тудын фашист-шамыч ваштареш геройла кредалмыжым ончыкта. Педрон аваж ден кочажым фашист-шамыч пуштыт. Тыге изи Педро фашист кораблыш поварын полышкалшыжлан логалеш. Тудо лӱддегызе порох киймe верыш тул шолым намиен опталеш да тунамак вӱдыш тӧрш тен серыш ийын лектеш. Тудын шеҥгеч чот пудештме дене фашистский пароход вӱд йымак волен кая.

Педро—шуко испан йоча-шамычын чапле примерже. Педро гай йоча-шамыч ача изашт-шамыч дене пырля фашист-шамыч ваштареш геройла кыредалыт.

Кино пеш чапле. Кажне пионер, школьниклан тиде кином ончаш темлена.

П. Клюкин.

Весела модыш

Мечым ит лук

Модшо еҥ-шамыч 30 наре лийыт. Нуно чыланат круг йыр, кӧргыш ончен шогат. Нувын йолышт ик йол тошкалтыш торашт лиеш. Покшелне ик еҥ шога, кидыштыже мече. Тудо йоча-шамычын йол кокла гычышт мече лектын каййже манын, мечым нунын йолышкышт кышкаш тӱгалеш. Модшо-шамыч покшелне шогышылан мечым кид дене, пулвуй дене пуат, но йолыштым вер гыч огыт тарвате. Мече иктажкӧн йол кокла гычше лектын кая гын, тудо покшеке шогалеш. Мече кок модшо-шамыч кокла гыч лектын кая гын, покшеке пурла велне шогышыжо лектеш.

Яра жап годым

Кунар олма гыч логалын?

936 олмам кум тӱшкалан тыге шелме: ик тӱшкаште мыняр визыт уло, вес тӱшкаште тунар кудыт, кумышо тӱшкаштат тунар шымытак. Кажне тӱшкаште кунар олма?

(Руя-Сола пелэ кыдалаш школышто тунемше Егоров Дмитрий колтен).

Палыза

Йӱр деч вара кайык могай пушеҥгыш шинчеш?

Якимов Ефим.
Мустай пелэ кыдалаш школ.

* * *

Куэ укшышто кайык шинча. Кайык шинчыме укшым кайык лӱдыктен колтыде кузе тодыл налаш?

Данилов Н.
Сотнур кыдалаш школ.

Туштo

Шогалеш гын — имне деч кӱкшӱ лиеш, возеш гын —пий деч лапка лиеш.

Казанцев Леонид.
Шернур район.

У тунемме ийлан ямдылалтеш

Арын пелэ кыдалаш школ у тунемме ийлан проверочный испытаний пытымекак ямдылалташ тӱҥалын. Тунемме ӱзгар, доска ситышын уло. Тоштырак партым ачалыктaш пумо. Школ кӧргым тӧрлатыме. Пу 80 процент наре ямдылыме.

Л. Морозов.
Морко район.

„Краснояр пелэ кыдалаш школышто дисциплиным алят тӧрлатыме огыл" вуймутан печатлыдыме деткор материалым Марий АССР ОНО-шко терген мер, ыштaш колтен улына ыле. Терген налмек деткор материал чыныш лектын.

— Школ директор Королев ден преподаватель Яковлевым йӱын коштмыштлан да учебно-воспитательный пашам начар шындымыштлан паша гыч корангдыме,—манын Марий АССР ОНО мыланна увертарен.

МЕМНАН АДРЕС: Иошкар-Ола, Марий АССР, Совет пӧрт, 25-ше №-ан пӧлем, „Ямде лий" редакций. Телефон: Совет пӧртын коммутаторжо, 82-шо №.

Ответственный редактор—К. А. ЛЕНСКИЙ.

Укол Марлита № А—688. Иошкар-Ола Маргосиздатын 1-ше типографийже.